

33 In iis, qui ex accidenti loquaciam amiserunt, nullum est impedimentum quoad actiones celebrandas.
Limita, ut nunc, seq.
35 Auditus est porta mentis.

De Mutis & Surdis.

Quæstio VIII.

DE Mutis & Surdis peculiaris consideratio instituenda est; neque enim sub amentium, aut satuorum numero videtur, nos illos recte comprehendere posse, neque tamen sano iudicio illos esse vere affirmare potest. loquimur autem pro nunc de mutis & surdis, qui à nativitate tales existunt, de ceteris namque injuria dubitatur; nihil enim differunt, ponendum existimaverimus (si modo pauxillum quid excipias, ut in hujus Questionis calce habas) inter illos, & eos, qui & sane mentis sunt, & beneaudunt, & loquuntur.

3 Ceterum illud notum cuique est, surdos à nativitate, muto simul existere; ego vero mutant à nativitate audire nunquam compcri, ita ut vice verba, qui mutus à nativitate est, is simul & surdus existat; & facit pro me sententia l. Discret. §. fin autem. C. de Testam. & Glos. lib. in verb. Raro. Vtriusque autem cauſam ex defectu nervorum utriusque sensui communis originem habet credendum, ut existimat Andr. Laur. Anat. lib. II. qnæf. II. reprobata causa ab aliis adducta, nimipum, quod surdi etiam muti sunt, quia idioma & loquela addicere non possunt. Licer si concedatur alia surditatis a nativitate cauſa, de qua Hieron. Fabr. de org. Audit. par. I. cap. 4. videbatur posse habere locum colummodo communis hæc cauſa ab aliis adducta; sed autem 7 cauſa, de qua ille, tunica quedam craſſior ante membranam, quam tympanum vocant, in aure adnatæ; sed forteſſa hæc surdis non impedit loquaciam. Quamobrem non valde miratus sum id, quod narrat Valles. lib. de Sacr. Phil. cap. 3. De Monacho illo amico suo, qui surdos à nativitate loqui docebat; non enim credo, id in omnibus surdis potuisse succedere, fed in his, de quibus Fabritius.

8 In dubium autem minime revocandum est, quod, licet muti & surdi à nativitate omnes in prudentia, & mentis vigore deficient, tamen sint inter illos, qui majori, aut minori iudicio, prudentia, & mens 9 vigore affluant, ut tener ex Iureconsultis Bartol. de testi. num. 93. sed univerſaliter loquendo idem Iureconsulti, ut Bartol. ibid. num. 97. Cuius in notat. ad Instiſt. Instiſt. de Testam. ordin. Tom. I. Vetus de multilib. sit. de nullit. ex defec. inhabilit. num. 25. Farnac. præl. crimin. par. 2. tom. I. queſt. 98. lib. 3. num. 193. absolute volunt, mutum simul & surdum 10 à nativitate, infanti & furioso equiparari, & absentiū loco haberi. Difinitione vero aliquorum, quod non careant prudentia, qui nutibus intelligent, 11 Bart. de testi. num. 97. non intelligenda de prudentia sufficiunt, ac tali, ut illos habiles reddat ad omnia, 12 sed ad aliqua minoris momenti, non sine evidenti vero ratione, furioso equiparantur, quæ duplex est, una fensata, altera Phyſica. fensata est defectus nervorum, ex quo impediuntur & in audiendo, & in loquendo; hic autem defectus supponit defectum cerebri, quod est Intellectus instrumentum, unde abſque dubio intellectio depravatur, ut in furiosis & amentibus evenit.

Quod enim hic nervorum defectus vera cauſa

fit utriusque vitii, non autem quod ex impedimento 13 auditus auferatur locutio, demonstrant ipsi tenelli pueri, qui cū exquisitissime audiant, tamen non loquuntur, quod illos impedimento sit nervorum molles loquela inservientium, qui ad vocem dearticulandam moveri ob eam mollietatem non sunt apti, & è contra si bene audientem puerum nullum lo- 14 quenterne audire permittas, quoque ex se vocem dearticulare, ac loqui possit, tamen loqueretur gran- 15 dior factus suo modo; fabulas enim puto, quas aliqui narrant, locutum haec aut illa lingua; & quod narrat Herodotus in Euterpe in prima, de duobus pueris, loqui minime doctis, qui ex se Phrygice locuti sunt. non ergo necesse est, ut qui bene audit, etiam loquatur, neque è contra, qui loqui neminem audit, non loquatur, quia loqui discere non possit.

Alteram cauſam, qua physica est, eam puto, 16 quod Intellectus humanus indies perficitur, & cum ex se ruditus existat, & non nisi confunditur, & discipula, qua ex auditu habetur, perfici posset, hinc est, quod auditus privat. Intellectum rudiorem efficit, si naturalis fit, prohibitis ne eruditur possit.

Notandum vero, quod imperfectio hæc Intellectus in mutis & surdis à nativitate omnino irreparabilis est, neque ulla in tempore sperari potest, illos faniori mente affecturos, & licet respectu diversarum atatum dici possint habere majorem & minorem Intellectum, ita ut nonnulli locum habere debeant in illo, cum in aetate minori sunt, que fortasse non habebunt locum, cum in aetate procedunt; tamen in omnibus, ut infantes, & furiosi existimandi, ut supra dixi; neque enim tanta est perfectio Intellectus, quam ex aetate acquirunt, ut ad aliquid sufficiente possint.

Cum ergo adeo irreparabilis sit imperfectio eorum Intellectus; quemadmodum infantes & pueri, quoque in ea aetate sunt, & furiosi, quoque in furioso perficiunt, ab omnibus actibus prohibentur, non aliter de mutis & surdis sentiendum. l. Discret. C. de Testam. &c. & specialiter testari non 20 permittuntur, ut habetur in eadem l. & l. Quæf. in po- 21 testiſt. & surdis. f. de Testam. & qui Testam. s. posſ. Dec. in citata l. Discret. num. I. Neps à Montalb. 22 except. artic. 20. num. 10. quod amplius Doctores, ut procedat etiam in testamento ad pias cauſas. Bald. in l. I. in 2. col. C. de Sacro. Ecclesiast. repetit. neque matrimonium contrahere possint. Abb. in cap. Cum apud. num. 6. de ſponſ. Iſi. in M. M. ff. de ac- 23 quir. bax. num. 4. & multo minus Religione in 24 gredi. Brunell. de matrim. & ſponſ. concluſ. 14. num. 25 6. & alii apud ipsum; ipse tamen contrarium tenet ibidem num. 8. opereſum videat tamen ejus sententiam tueri, cum tales (etiam ex iis, qui vivaciori natura sunt, & quadam prudentia prædicti) excepta rudi ac crassa rerum intelligentia, quam à nativitate habent, non possint matrimonii vires affequi, 27 ac illius sacramenti finem, & institutum filiorum, scilicet procreationem ad Dei gloriam. Natura autem per hoc non dicat, nisi implicite, sed tantummodo delectationem ex coitu & feminis expulſione; & idcirco bruta, quibus quoad intelligentiam hi affines sunt, non alio fine coeunt, nisi ut femen exercant, veluti quoque mingunt & egerunt, ab urinæ & fecæ quantitate extimulata, ut docet Gal. 6. de loc. ſſ. cap. 5. claff. 4. cum vero ex mea sententia contrahens matrimonium, seu quicquid aliud, cognoscere debeat verum ac realem finem ejus actus, vel contractus; hi autem hunc finem non cognoscant,

Quæstio IX.

De Dementia, &c. & morbis omnibus, qui rationem ledunt.

ſcant, sed alium fictum, qui à Natura illis inficiatur; non video quomodo permitti debant matrimonium contrahere: neque enim nisi volens quis contrahit, ac deficiente voluntate cestat affensus, non cognito autem fine, non potest dici, quem ex electione & voluntarie agere; caſu ergo hic contrahet, cum ejus actus sine caret. Præterquam quod non solum, quia matrimonii finem non intellegunt, ab eo abstineat debent muti, & surdi à nativitate, fed etiam Reipublice bono, quia periculum effit, illos filios sibi similes progignere, Reipublice autem expedite, sanos & undeque perfectos homines nasci, non tam infigit oblaſtos. Et licet Senech. lib. I. de Matrim. disp. 8. num. 12. contrarium tuetur sententiam; præterea quia difficile est & durissimum, compellere tales, ut continentur vivant; tamen videndum, an matrimonium existere possit ex parte ejus, qui finem matrimonii non cognoscit. Præter hac autem repelluntur a testificando, ut per Mafard. de probat. concil. 1358. num. 24. vol. 3.

32 Iam vero de ceteris mutis & surdis habefare quis posset, an ad omnia habiles existimandi; ac primum de mutis tantummodo, qui ex accidenti loquaciam amiserunt, ego in nulla re jure dubitari existimo, idemque sentit eadem l. Discret. §. Vbi autem, quia mutitas non impedit illos, quin minus ad ea omnia sufficiant, ad quæ ceteri homines sufficere possunt. Ita in termino donationis voluit text. in l. qui id, quod. §. Matru. ff. de donationib. & ibi Glos. quam adducit Mariana in suis sing. in ver. Matru. Vnuat. tamen cauſam excipias, nimis quando mutitas ex cerebri vitio evenit, hæc enim semper adjunctam haber quamdam fatuatim, & Intellectus diminutionem, aut saltē Ignorantiam, cautius ergo cum his agendum.

De surdis autem dubitandi occasione præbat Philosophi dictum, ex quo repetit Valesius lib. 2. Philon. cap. 50. Auditum scilicet est portam mentis; itaque vix consummata surditas abſque mentis, & Intellectus diminutione contingere videtur. Ego in hominibus ruditus ingenii, ac vilis conditionis ex surditate consummata multum pati Intellectum existimo; in ceteris autem, quod mente ante surditatem maxime confiterint, licet exsurditate debinet ledatur, non adeo ledi dicere, ut ex ea cauſa quicquid illius interdicere oporteat. faverit eadem l. Discret. ibidem.

SVMMARIUM.

I Melancholicorum major, quam ceterorum insanicuum copia.
2 Melancholicus qui.
3 Melancholicus à furentibus, & Maniacis distinguatur.
4 Furor & Melancholia idem non sunt.
5 Furor & Melancholia habent inter se congruentiam.
6 Melancholia à Latinis Furor appellatur ex Cicerone.
7 Quid interit inter Melancholicos & Furentes.
8 Melancholicus quid.
9 Vera differentia inter Melancholicos & Furentes.
10 Melancholia à naturali humore melancholico fit, Furor à non naturali.
11 In Melancholia quies, in Furore inquietus. & num. 16.
12 Nulla est differentia inter Melancholicum & Furorem ab actione leſa.
13 Melancholicus nomen apud Iureconsultos vix in usu.
14 Budens in l. 2. ff. de Edil. edit. notatur.

Liber II.

15 Eadem differentia est inter furiosum & mentecapitum, que inter furiosum & melancholicum.

17 Melancholicis phores circa unam rem tantum inficiuntur.

18 An omnia in omnibus Melancholicis eodem modo procedant.

19 Cetero ratione non constantes à negotiis gerendis elminentur.

20 Quilibet homo suas habet heres.

21 Omnes dementes uno modo tractandi.

22 In Melancholicis semper timor & suspicio.

23 Melancholicis in univeſtis, an ad testandum & testificandum admittendi.

24 In melancholicis quod matrimonium, quid dicendum.

25 In testificando quid.

26 A testamento confidendo non excludendi.

27 Respectu diversi temporis morbi Melancholici ad nonnulla admitti, vel non admitti debent.

28 Melancholicis sunt nonnulli, absque eo, quod inficiantur.

De Melancholicis.

Quæstio IX.

SEd jam de vere amentibus sermo instituendus est, ac primo loco ſe offerant Melancholicci, quorum major quam ceterorum omnium copia est, & numerus pene infinitus, infinitaque diversitas inflatiendi juxta diversitatem eorum, ad quæ temperatur, institutio, conſuetudo, ab extra adventitia, & alia milie hominum inclinare cogunt, ut Prosper Alpinus de Medic. Method. lib. 10. cap. 11. testatur. Vocamus autem Melancholicos hic eos, qui ex naturali Melancholia, quam & atram bilem vocant, vitio inficiunt. Fracastor. lib. 2. de Intellect. & dico ex virtu naturali Melancholia, quia ii, qui ex non naturali Melancholia turgentia demenciant, nimis ex atra bile, quæ per afflationem aliorum humorum fit, alii nominibus veniunt insigniendi, ut posthac videbimus.

Distinguntur vero Melancholicci, Iureconsultis 3 Mentecapti dicti, à Furentibus & Maniacis, quia in quiete sunt, timidi, ac moerentes. Furiosi vero in perpetuo motu, audaces, ac præcipites. 5 Præterea Inq. quibus non est permisſ. fac. teſtam. & Doctores in l. Furiosum. C. de his, qui teſtam. fac. posſ. & ex Medicis Practici omnes lib. 1. in cap. propriis, at licet ita vere sit, quod realiter Furiosi & Melancholicci, & consequenter Furor & Melancholia idem non sint, tamen habent tantam inter se cognitionem hæc nomina, ut Hippocrates plures iis indifferenter utatur, & unum pro alio accipiatur, ut testatur Holler. Comm. 6. Aphor. 53. Altomar. de med. hum. corpor. morb. cap. 8. & Foreſt. lib. 10. Obſervat. 20. in Schol. immo ex hoc factum est, ut testatur Prosper Alpinus ubi ſupra cap. 10. quod multi celebres Medici unam speciem sub alia comprehendenterint, & uno eodemque capite de ambabus verba fecerint, inter quos citat ille Aretæcum, Aurelianum, Paulum; quamobrem immerito accusatur Cicero à Mercurial. lib. 1. ſuſ. præl. cap. 16. quod. 3. Inſul. Quæſ. dixerit, Melancholiā à Latinis appellari furorem, quem lo- 6 cum ex Jureconsultis refert Budens in annotationibus in Pand. l. 2. ff. de Edil. edit.

Ceterum idem Mercurialis ibidem inter Melancholicos, & Maniacos, seu Furentes eam differen- tiam

ij. C

tiam intercedere volebat, quod in Melancholicis latum datur tantummodo Imaginatio, in Furentibus etiam ratio; qui immo Fernelium reprehendit, ut qui *Patholog. lib. 5. cap. 6.* voluerit, Melancholiū effe mentis alienationem, vnde enim Mercurialis, mentem in Melancholia non laeti. Mihī tamen majori in culpa esse ipse Mercurialis videtur, qui cum quereret differentiam inter hos duos affectus, vel nullam attulit, vel nullius momenti, etiam ipsomet iudicet: nam cum in uno ponat laeti imaginationem, in alio rationem, mox ipsem in utraque laeti rationem determinat, quod de mania non controvèrtitur, de Melancholia vero dicebat ipse, quod semper in eā putat laeti momentem, licet laetū ab imaginatione incipiat, ergo nulla est profecta hac differentia ab ipso allata, quia invenitatem sāltem Melancholiū a furore per eam fecerere non licet.

Vera differentia a cauī hos morbos excitante sumenda est, & ab accidentibus illos subsequentibus, à cauī, quia, ut dixi, Melancholia à naturali humore, qui Melancholia vocatur, excitari solet. Mania, seu Furor à non naturali, ab ea quippe, que ex superfluatione cuiuslibet humoris etiam ipsius arat generatur, ab accidentibus, quia in Melancholia, ut supra repetitum est, semper quies est, & noxīa, in furore inquietus, motus inordinatus, clamor, ira, audacia, tumultus; ab actione vero laetū nulla sumi posse videtur differentia, quia in utraque eadem actionem laeti contingit, licet diversitas penes modum laetiorum existat.

Porro Melancholiī nomen apud Iureconsultos in usū minime est, nisi de raro. *Budeus tantum in l. 2. ff. de Edil. edidit.* tradit, ibi Melancholicos accipi pro iis, qui Melancholia morbo laborantes inflant, sed male, ut ibi dicam. pro Melancholico utuntur illi nomine mentecapti (licet mentecapti pluribus modis dici tradant. *Dec. in l. Humanitatis. C. de Impuber. & aliis subl. num. 1.*) & idcirco non omnia debere habere locum in his, quae in ceteris infantibus locū habent: porissima enim cauī, imo sola cauī, ob quam, qui ratione non confitit, à negotiis gerendis eliminantur, ea est, quia carent ea prudētia, quae in negotiorum actione requiritur, unde faciliter errare possint, immo de facto errant, ut exempli gratia prohibentur à testandi actione, quia non præsumunt, illos ita de suis bonis disponere posse, prout deceret unde bona sua absit; cauī convenienter relinquent, quibus non debent, ea adimentes iis, ad quos juridice pertinebant.

In hujusmodi autem Melancholicis, de quibus ad praesens dubitamus, ea prudentia minime desideratur, quia si permittantur testari, contrahere, & alia id genus agere, omnia recte, & ut decet, disponent, qui supponuntur, in his ratione non nisi circuca particularē quoddam errare. Quibus etiam illud addam (quod mirum videri legentibus poterit, cum tamē fortasse res non aliter se habeat) quod si ob errorem peculiariū alicuius opinionis, hi pro mentecaptis judicandi, & idcirco, ut tales à multis civilibus actibus prohibendi, timeo, ne pene omnes homines ob eandem cauīam inter dementes comprehendi debeat; nam quis hominem est, qui non habeat suas hæreses, à quibus eum avellere ne ceterorum quidem univerlorum hominum conatus sufficeret? quomodo jure cum Horatio lib. 2. Sat. 3. affirmare licet, quod

Maxima pars hominum morbo jaetato eodem.

& lege obsecro ad hanc rem lepidissimam illam Horatii Satyram.

Sed circa Melancholicos maximum, ac multe speculacionis dubium pro Iurisfis occurrit; nam, ut alias hic dictum est, sunt ex Melancholicis plures, qui circa unam tantummodo rem inflant, circa quam firmam habent, & falsam opinionem, existimantes illam esse, si non sit, vel è contra, vel alio modo, quam vere sit. qua falsa opinione excepta, in ceteris optime, & apposite & discurrent, & operantur, ac negotia sua cum omni circumspécione, & prudentia gerunt, via fugere, bona lequi fatis cognoscunt, & in summa, si eam peculiaris illius opinionis falsitatem excipias, nihil omnino ab homine sanguis mentis differunt. & adverte me non trans-

Quæstio IX. De Dementia, &c. & morbis omnibus, qui rationem ledunt.

27

momentum circa ea ipsa, de quibus ad presens prudenter se gerit, paratus est infansire, qui mentem suam non habet, ita ut horum prudentie minime fitendum sit, cum eorum spiritus Intellectiōne inferientes à naturali statu jam desciverint, & in perpetuo morte, & perturbatione sint, ex quo faciliter evenit, ut id ipsum, quod modo menti offertur, prout vere est, paulo post sub fali imagine repräsentetur, & prout non est; cauī autem, cur nonnisi circa unum quid delirare videantur, ea est, quia intenta imaginatio, & affidua presentatio fali illiusphantasmatis ipsi intellectui indesinenter fit.

Adiiciendum his, quod in Melancholicis reperiatur semper timor & suscipio, ex quibus major fit perturbatione spirituum, ut testatur *Fores. lib. 10. Observ. 19.* ex ea autem perturbatione mente in illis facile errare posse, manifestum est.

His non obstante dubitum adhuc posset, an ad testamentum confidendum, ad testimoniū dicendum, & ad matrimonium contrahendum admitti possint, & quod matrimonium fortasse incassum dubitatur, quia manifeste est sufficere in iis prudentiam ad hoc, & favere potest etiam, quod tales ex matrimonio confunduntur interdum melioris mentis sunt, & aliquando etiam in totum sanantur.

A testimoniū vero dicendo videant obsecro Legumperiti, an eliminari debeat, non ex eo solum, quod, ut alias dixi, raro contingit laeti rationem absque lesionē memoriae, sed etiam ex eo, quod tam fixa est in iis imaginatio, & circa obiectaphantasmata ratiōne & indeſinēte ratiocinatio, seu potius deliratio, ut etiam quod exteriorē sensus decipiuntur, neque sano modo, &c., ut decet, illis utantur, quia unum quid pro alio & vidēt & audiunt, aut quovis sensu percipiunt, quemadmodum illis quoque evenire solet, qui cum lani sint, circa aliquid intentius meditandum occupati, quod ad exteriorē sensus decipiuntur, ut clarus supra dixi.

Videant etiam iudem Iureconsulti, an eae ipsae cauī sufficiētes sint ad excludendū hujusmodi infansis à testamento confidendo; quibus addi potest, quod cum testamento ut plurimum in infirmitatibus conficiatur, & in iis abundet in cerebro humor Melancholicus, facile ex novi morbi occasione hic humor agitatus, potest multo magis, quam ante hunc, mentem turbare, & rationem facilius ergo ex hoc permitti id posset his extra alium morbum constitutis, si modo consummata, & deplorata infans non laboreat; quo magis enim invenitatur morbus, eo magis intenditur, & consequenter eo magis indies laeti mente necesse est.

Advertendum tamen hic, quod Melancholiī respectu diversitatis temporis ipsius morbi, ad nonnullā posse, aut ab aliis repellē, nam confat quodam esse quidem Melancholicos, hoc est Melancholie morbo tentari, & tamē non infansire, ut tradit. *Fores. Obser. lib. 10.* sed tantummodo quodamphantasmata pati, ex quibus terrenus, affiguntur, gaudia afficiuntur, aut alio quodam animi affectu tentantur; quod profecto omnibus Melancholicis commune esse solet, antequam in morbo conformatur; at in his ratio adhuc omnino non concidit, & idcirco hi, (si pauca quodam demas, ut publici officii administrationem, promotionem ad sacra, & hujusmodi) ad omnia viderentur admitti posse, ad quae admittitur quisvis sanus mentis homo, Vbi autem morbus jam confirmatus est, &

Amans inter infans committetur.

Omnis amor honestus, & omnis amans justus.

Amor letitiae afferit.

Amor omnes sensu aicit.

Amor extēnsus sensu perficit.

Amor non est Deus, sed affectus omnium perniciosissimus.

In amore perit prudentia.

Amor cupiditas absque ratione.

Amans finem sui desiderii non cognoscit.

Amor voluntatem sibi subiectam facit.

Amor est affectus voluntarius.

Nemo amat invitus.

Prudentia extēnsio etiam in honesto amore repertior.

Amor extēnsus sensus corruptit.

Amor cœcius.

Quisquis amat hallucinatur, & cœciuit in eo, quod amat.

Sensus ille in Amore primum laetatur, per quem ipse Amor excitatur.

Amans auditus sensim amittit.

Amor gustum depravat.

Amans dormient similes.

Amans in alio corpore vivit.

Amans vivendo moritur.

Amor præ ceteris infansis à ratione elongatur.

Ex mulieris pudicitia præsumuntur Amor.

Amoris signa ex Medicis.

Amor inducit maciem in universo corpore, præterquam in oculis.

Amor ex aliis externis colligitur.

In amantiis omnia locum habet, que in amantiis.

Amans furoioso equiparatur à Iureconsultis.

Amor paſſio vehementissima.

Amoris causa delinquis miris punitur.

Mulier sibi propter amorem sui copiam amanti fecerit, infans non redditur.

53 Amans à rebus gerendis eliminatur.
54 Amans est prud'g' similis.

De Amantibus.

QVÆSTIO X.

1 Nt' Infans & Melancholicos communerantur
2 quoque Amantes: Amor enim sollicito est mel-
3 ancholica similitudine Melancholie. *Avicen.* 1. 3. træst.
4. cap. 23. *Gordon.* in lib. 2. cap. 20. *Valec.*
lib. 1. *Philon.* cap. 11. quia non aliter quam aliae
3 passiones quevis Melancholice, Amor pervertit ju-
dicium rationis, ut predicti Medici cum aliis faten-
4 tur, & ex liris periculis. *Bald.* in l. 2. §. & emplac-
enfet. ff. de orig. *Irr.* apertissime autem definit hanc
passionem *Hucher.* lib. 4. de *steril.* cap. de *Philistis.*
4 Amor, inquit, dicitur atrabilaria, hoc est, Melan-
cholica quedam animi despiciens agitudo, pul-
chritudinis aliquius imagine, & iniqua aestimatione
5 percit ac perturbat. Simpliciter vero apud Philo-
losophos, Amor dicitur esse desiderium pulchri-
tudinis. *Plat.* in *Convivio.* in orat. *Socrat.* adductus à
Tiraspelli, de leg. Conn. leg. 1. *Glof.* 2. par. 2. num. 1.
& idem *Plato* in *Phœdr.* & *Leo Hebrei* dial. 3. de
6 Amor, in princ. Amorem esse cupiditatem formæ
tradiderunt.

Ex quibus definitionibus satis quidem constat,
7 quidnam sit Amor, sed cuiusnam partis passio ex-
8 sit, difficillimum fortasse est determinare. Medici
namque illum inter cerebri affectus adnumerantur.
Paul. lib. 3. cap. 17. *Avic.* ubi supra, & omnes pra-
ctici in propriis capitibus; & ita esse communis
facultas lata in ipso affectu, Ratiocinatio nimur
ex fixa imaginatione in re amata, vel ut ceteris do-
ctis placet, ipsa Imaginatione; tamen Rationem au-
tem, quam Imaginationem ad cerebrum pertinere,
non est, qui dubitet.

9 Quod vero Amor cordis passio sit, vel vulgus
ipsum existimat, hinc hominum corda ab Amore
vulnerari, & fagittis confodi, & flammis exuritare-
ditum. Tefstant quoque multa, Amorem cordis
passionem esse, nempe suspiria quamplurima, & alii
affectus cordis passiones subfrequently; quibus ade-
do, ipsius affectus originem, qua non alia est, quam
spes; nam spes amorem, & desiderium rei cognitæ
excitat videtur. *Leo Hebrei* ubi supra prope med.
spem autem, & irascibilem, & irascibilem ad cor
pertinere manifestum est; à primo ergo ad ultimum
Amor ad Cor ipsum pertinere videatur, quod &
Marij. Fictius in *Plat.* *Conviv.* orat. 7. cap. 2. testa-
tur his verbis: Cordis autem morbo cam proprie-
tatem fieri arbitramur, qua affliguntur hi, qui
perdite amant; idemque fentii *Taurelli*, in comm. ad
cap. 1. de Amore Arnaldi. *Villan.*

Galenus tamen 4. de *Plat.* *Hipp.* & *Plat.* cap. 1. & 6.
11 class. 1. voluit, Amorem eff motum concupis-
cibilis facultatis, & sic ad hepatis pertinere; quod viden-
tur etiam anouisse antiquiores, amantem effigentes
sub persona Tityi, qui apud Inferos ab Apolline re-
legatus, ea poena multatatur, ut vultures ipsius hepatis
affidit dilaniant & dispercant, dilaniatum autem illud denuo renascitur, ac fine intermissione ab illis
dem vulturibus dilaceretur, hanc Amoris imagi-
nem nobis illi dederunt, teste Lucret. lib. 3. de rer.
nat. prope finem:

Sed Tityus nobis hic est, in amore jacentem
Quem volvres lacerant, atque ex eis anxius angor.

Præter-

Quæstio X.

Quam fabulam ex Homero *Odyss.* lib. 10. ad hanc
ipsum opinionem adstruendam recitat *Gal.* ubi supra
cap. ult. in fin.

In tanto auctorū dissensu dicendum videtur,
Amorem originari ab hepate secundum id, quod 12
Gal. docet, pater, quia desiderium quoddam est, ut
jam diximus, desiderare vero concupisibilis facul-
tatis passio est, cuius sedem hepatis esse confit, quod 13
quidem veritatem habet, ubi simplex desiderium
est, sed postquam ex eo desiderio Mens, & Ratio
lesionem sentiunt, in cerebro sedem figere non con-
trovertendum, & idcirco quatenus Amor naturalis 14
passio est, ad hepatis pertinet, quatenus morbova af-
ficio, ad cerebrum, quia tunc tandem hæc passio
præter naturam evadit, cum amans adeo imagina-
tionem heret circa amatum objectum, ut ex ea tan-
dem in rationis errore labatur. Et tunc quidem
compati in ea passione cor, quis non videt? non fo-
lum qui, cum pars primaria patiens princeps sit,
cor illi consentit, sed quia ea est melancholici hu-
moris natura, qui præcipue virtus ipsi, ac consequen-
ter cordi contrarius & inimicus est, unde meior
& mœctitia, & suspiria multa, & anxietates, & alia
symptomata ad utramque facultatem, concupisibi-
lem scilicet & irascibilem, pertinentia exoriantur;
consequuntur enim hæc omnia symptomata ad
quæcumque malinconicas passiones, ex quarum
numero Amor est.

Non deerit tamen dubitationi locus, si Amoris
naturam intus & in cure quis investigabit, an recte 16
Amor inter infantes adnumeretur, quia & experien-
tia, & mille doctorum hominum testimonio constat,
Amorem non solum Intellexui non obesse,
sed illum mirum in modum acutere, ipsiusque ho-
minem elegantiores, prudentiores, & ex rudi &
hebeti subtilem ac perspicacem, & ex indocto do-
cet reddere, ad quod probandum satis sint pro
multis, quæ adduci possent, que Plato docet in
Convivio, atque illa præcipue, que habentur in orat.
Agath. in his verbis: Hic Deus (Amor) Poëta est
deo sapiens, ut alios quoque poetas possit efficere,
quilibet enim, licet antea rudit, Poëta evadit, cum
primum Amor afflaverit; quin & honestior, & 18
justum hominem reddere aptus est, qui omnis
Amor honestus, & omnis Amans justus, ut idem
Plato ibidem in orat. *Socrat.* dicebat, & tantum ab
eff, ut Amor melancholiam pariat, ut potius læti-
tiam afterat, tristis ac merores alii ex causis
enascentes solari ac lenire possit, curis quietem in-
dicere, omnia læta facere, ut lepidissime *Plautus* in
Caf. Act. 2. Scen. 3.

*Omibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitiid
antevenire.*
Ne potius quicquam commemorari, quod plus salis,
plusque leporis boode
Habent. cocus equidem nimis demissor, qui tot uti-
tur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod prestat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placitum
credo.
Neque salsum, neque suave esse potest quicquam, ubi
amor non admittetur.
Fel quod amorem eff, id mel faciet: bonum ex trifoli,
lepidum & lenem.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quam
ex andis.
Qui postquam amo Casinam, magis initio munditius
munditius antideo.

Quæstio X. De Dementia, &c. & morbis omnibus, qui rationem ledunt.

20 Præterea Amor, & sensus omnes, & internos &
externos acuit, & de internis præter ea, quæ ex
Platone jam adduximus, maxime idem edocere pos-
sunt quæ Franc. Petrarcha in suis Lyricis non fe-
mel cecint, atque illa præcipue, quæ sub Amoris ip-
sus perfona subimet objicit in illa Cant. quæ in-
cipit:

Quell' antico mio dolce empio Signore,

ft. 9. par. 2. cant. 7. in his carminibus:

Et per dir alt e'stremo il gran servizio

Dai mil atti monisti l'ho rizzato,

Che mai per alcun patto

Al tra piacez non potro cosa vile,

Giovane schivo, & vergognoso in atto,

Et in pensier, poiche f'at era buon ligio

Di lei, ch' altra veltigo

L'imprese al cuore, e sece il suo simile;

Quant' b' del pellegrino, & del gentile

Da lei tiene, & da me, di cui si bisogna,

& que ibi sequuntur; ac præter ea apud ipsum mul-

timilia, qui otium habet legere poterit, præsentim

in tribus illis castionibus oculorum laudibus dicati,

& sunt hujusmodi rerum Poëtatum carmina re-

fertiissima.

Sensus etiam externos amor perficit, &

ac uit, in cuius rei testimoniū præter ampliatura,

qua adduci possent, & que tum brevitatis

causa, tum etiam ne in rugis tempus conterere vi-

dear, relinquam, satis fint duo carmina doctrinæ

Mulieris D. Margarita Sarrochie in sua Scander-

beid. cant. 18. ft. 9.

Per virtus naturali sii l'occhio vede,

Et Amor fa, che parla, ode, risponde,

& faciunt etiam Plauti carmina illa in Milite Glo-

rios. Act. 4. sc. 6.

AC. Nescio, ubi hic prope adeſt, quem expeto videri:

ole profeſto.

PT. Naso pol' am hec quidem videt plus, quam oculis.

Hæc licet vera sint, non tamen locum habent in

22 quoque Amore, cum is duplex sit, alter quippe

rationalis, alius irrationalis; ea vero, que ad bonum

tendunt, de rationali intelligenda, cum in posteriori

tantum abit, ut ea veriscentur, ut potius his contra-

riarissima cuncta elucescant; hic enim is affectus est, de

quo Phocylid. carm. 18. 3.

Non enim Amor Deus est, sed affectus pernicioſiſ-

mus omnium.

23 is, de quo tot mala, tot facinora enarrantur, is, qui

hominem omnibus bonis expoliat, omnibus è con-

tra mali imbut; amore enim hoc irriterit homo,

omnibus, & internis, & externis sensibus orbatur,

Leo Hebrei dialog. 3. de Amor. in fin. perit in illo

omnino prudenter, depravatur ratio, confunditur

memoria, ac denique intellectus ipse ad occasum

usque agrotat, quin neque audit, neque videri, ne-

que gustari, neque tangari, neque olfacti amans ea,

qua ad suum bonum tendunt, qua vero ad pro-

rium malum, multo plus quam par sit, & audit, &

videri & gustari, & tangari, & olfacti.

Perire vero prudentiam in Amante cuinam du-

biū est, quando id quotidianā experientia com-

monstrat, & Sapientes omnes atteftantur, inter quo-

rum testimonia notum est illud Hesiodi in Theo-

gonia:

Domat in pectoribus animum, & prudens confitum.

25 Sed & cum prudentia ipsa deparet ratio, nihil enim

aliud hic affectus est, ut diximus ex *Plat.* in *Phœdr.*

in princ. quam cupiditas ablique ratione; quin etiam

& cunctas animi potentias, atque ipsius passiones

Quæstio X. De Dementia, &c. & morbis omnibus, qui rationem ledunt.

29 Amor devaſt, depravat, confundit, ut concine-
fatis *Plant.* in *Pan.* *Act.* 4. *Scen.* 2. sub perfona cu-
jusdam adoleſcents annuebat:

*Credo ego Amorem primum apud homines carnifici-
num commennum;*

*Hanc de me conjecturam domi facio, ne foris que-
ram,*

*Qui omnes homines spero, atque antido cruciabilita-
tibus.*

Iaſor, crux, agitor, stimuler, versor in Amoris vota

mifer;

Examiniſor, feror, differor, distractor, diripior, ita

Nullam mentem animi habebo; ubi sum, ubi non sum,

ubi non sum, ubi est animus.

*Ita mihi ingens sum, quod habet, non habet iam id con-
tinuo;*

*Ita me Amor captum animi ludificat, fugat, agit, ap-
petit,*

Rapiat, retinet, jaſtar, largitur, quod dat, non dat, &

ludit,

*Modo quod suſſat diſſuadet, quod diſſuadet iam ofſen-
tat.*

Sed unde obſcero clarius patere potest, amantem
omnem intellectum, & prudentiam amittere,
cum ex ipso Amoris affectu? cum enim ipsius 26
Amoris objectum triplex tantummodo esse posſit,
(ut docebat *Plat.* in *Conviv.* in orat. *Socr.*) Anima
nimurum, corpus, & vox, paſt, quod tribus tantum-
modo inſtrumentis hæc conſequi posſimus; Amor
enim cum sit pulchritudinem desiderium, & pulchri-
tudo in predictis tantummodo rebus reperiatur,
patet, quod ſola mente, ſolis oculis, ſolo auditu de-
lectare potest, ut *idem Plat.* ibid. & *Leo Hebrei* dial.
3. de Amore firmat. Amans vero quia mente non 28
conſtat, ſum ſue affectionis non cognofit, & id-
circo, ſi quando re amata potiatur, ſummo ſtudio, ac
ardenti enixa querit in amata id, quod inveniſſe ſe
necit, unde *Lucr.* lib. 4. de Rer. nat. prope finem

Etenim potuſt tempore in ipſo

Fuſcius incertis erroribus ardor amantium;

Nec conſtat quid primum oculis, manibusque fruſtantur.

Quo petere, premunt arce, faciuntque dolorem

Corporis, & dentis inſidias ſepe labellis,

Oculi aqua adſiunt, quia non eſt para voluptas:

Ei ſtimuli ſuſſant, qui inſigant l'adere id ipſum,

Quocumque ſt, ſabes unde ille germina ſorgent.

& catena vide apud ipsum. Prae cunctis tamen de-
plorandum in amore est, quod voluntatem ipsam 29

homini propriam, ac congeitam ſibi ſervire, ſubje-
ctamque illa cogat, licet enim Amor affectus volun-
tarius sit, & omnino ex arbitrio amantium fluens,
ut teſtantur DD. *Leo Hebrei* dialog. 1. in princ. *Hucher.*
de ſteril. cap. de *Philistis*; cum nemo amet invitus,
quod teſtantur ex Iureconsultis *Paul.* *Grilland.* de
Sortileg. quæſt. 3. num. 18. tamen poſtquam volens
Amori ſubiectum ſe fecerit Amans, vix deinceps in
ſua potefacta eſt, (imo ne vix quidem, quia men-
tum amicit) ut ſele ab ejus vinculis extricare poſſit,
ut *idem Leo ibidem* firmat, & lepidissime cecinit
Petrarcha in *Lyricis* par. 2. cant. 7.

Che vo cangiando il pelo

Né cangiari poſſo l'elſinata voglia,

Così in tutto mi ſpoglia

Di liberia queſto crudel, ch'io accuso.

Et alibi :

Si poſſent' ē'l voler, che mi traſporta

E la ragione è morta;

Che tensa'l freno, e contrasta'r no'l pote.

ij. C 3

Quod

Quod autem summa admirationi esse potest, illud profecto est, quod hac prudenter ac voluntatis exturbatio non modo in turpi ac belluino amore reperitur, sed etiam ut testatur *Leo Hebr. dial. 1. circa finem*, in quoque amore, etiam honesto ac perfecto locum habet.

Prater internos sensus & operationes intellectus, amor, quod non minori admirationi est, etiam externos corruptit, nam visus sensu omnino expoliat, ad quod etiam incautus querantur auctoritates, cum res per se notissima sit, & idcirco Amor non nisi oculis orbatus in picturis representetur, tamen non omnino prater rem nonnulla sapientium testimonia adducemus, & i. illud *Plat. 4. de Leg. in princ.* Occurratur enim, inquit, is qui amat circa id, quod ab ipso amat, ut iuxta & bona & mala malum judicet, id quod suum est veritati semper preferre oportet putans, quod etiam repetit in lib. 35 de Amicitia dicens: Quis amat, hallucinatur, & cœcatur in eo quod amat, & Gal. apertissime amantes hoc cœcitat vitio detineri firmat in lib. de cognosc. curand. Anim. morb. cap. 7. class. 2. & Comen. 4. in 6. de morb. vulg. tex. 10. class. 3. Et ex Iurisperitis nonnulla ad hoc adducit *Tirag. de leg. Comnub. l. 15. num. 36.* atque inde fit, quod, ut Theocr. idyll. 6. dicebat:

— amor
Sapere Polyphe, que non pulchra sunt, pulchra vi-
dentur.

Quod pluribus etiam cœcinit *Lucres. lib. 4. de Rer. nat.* ubi quomodo amantes vita & deformitates amariorum contraria omnino modo judicent, quam sint, docet, dicens:

Multimodo igitur pr. vas turpescere videamus

Ese in deliciis summoque in honore vigore, & seqq.
& ea de re mirum esse non debet id quod *Cardan. lib. 13. de subt. in princ.* tradidit, nimirum minus amare eos, qui acutum cernant; nec solum minus sed etiam rarius, notata vero dignum est, sensum illum in amore pro omnibus, & ante ceteros ledi, per quem ipse amor excitatur, ut *Aristot. Moral. Nicomach. lib. 9. cap. 5.* docet, & *Ibid. cap. 12.* Infispice, inquit, amore capti amabilissimum est, magisque hunc sensum, quam ceteros eligunt, ut pote cum ex eo amor & maxime existat, & oritur. 37 Amans præterea audiens sensum amittit, neque enim illas admonitiones audit; gustum etiam depravatum haber, nam, ut supra ex *Plauto* dicebam, Amor

Fel quod est amarum id mel faciat.

Cui non dissimile est illud *Francisc. Petrarach. de Amore loquentis:*

Ch' amo viv'er mi' ha volto in dolce ufo.

Et sine sensu vivit, ad quod facit illud *Proprietii lib. 2.*

Hic primum vidi sine sensu vivere amantes.

sic etiam & ceteros omnes sensum amittit, unde dormienti simili efficitur. *Menob. de Arbitr. lib. 2. Cent. 40. cap. 327. & seq. num. 1. & 6.* immo vero & vitam ipsam perdit, nam amans in alio corpore vivit. *Plat. in Convivio Orat. 1. & Leo Hebr. ex Eupolidis sent. dial. 1. ante finem, & ex Iureconsultis Traquell. de leg. con-
suebit. leg. 13. num. 49. & seq. Oinotom. 5. etiam de successione, num. 7. Mafcard. de probat. concl. 89. num. 3. vol. 1. Nam ut Plaut. Bacchid. Act. 2. Scen. 2.*

Anima est amica amanti, si ea abest, nullus est.

41 vivendo igitur moritur, eodem Leone teste, ac praeter hoc si quid deterius morte, atque horribilis ex cogitari potest, id etiam in amante reperitur, quippe qui ex homine in alterius animalis ex brutorum ge-

nere naturam degeneret, immo & in plantas, atque omni sensu orbatum faxem induit naturam. hoc enim illud est, quod veneficas qualitas apud Poetas, ut Circe, & Medusam, & alias apud Antiquos, & Alcinam, ac Armidam apud nostros homines in aves, in bellugas, in pisces, in arbores, in faga commutasse traditum est.

Ex quibus omnibus concludendum jure est, quod Amor praeter carteris infanis à Ratione elongatur, & 43 furori æquiperandus est, unde amantes non minus ac furentes, ex Medicorum consilio, ut ab eo furore carent, catenis & vinculis coercendi, ac flagellis edomandi. *Gordon. in il. par. 2. cap. 20. Philon. lib. 1. cap. 11. Savonar. trist. 6. cap. 1. rubr. 14.*

Desiderabit autem Iureconsultus, ut signa quedam afferantur hic, ex quibus amor probari possit, & ego, ut justissimo hunc desiderio satisfaciā, libentifissime ea adducam, quae à Medicis adducuntur, omnis inter nonnullas presumptionibus, quae huic negotio inferire pro Iureconsultis possent, ut mulieris pulchritudo, ex qua presumptionis amor. 44 *Rota in noviss. decisi. 338. num. 4. par. 1.* frequentatio viarum non conlectarum, in quibus pulchra feminina commerciū, confutato cum muliere; nam ut Lucret. dicebat lib. 4. in fin.

— Consuendo concinnat amorem.

Indumenta elegantiora, unguentorum & odorum usus ante minime conuersus, maxime in extate minus convenienti, ut in senectute, quando hæc omnino sunt omittenda, unde amico seni alter ille senex Plautinus id objicit, ut amoris argumentum, in *Caſ. Act. 2. Scen. 3.*

Seneclu estate ingentis peritus ignave incedis?

Hec enim omnia simul juncta facere possunt pro Iureconsultis aliquam amoris presumptionem.

Signo vero à Medicis adducta, quorum nonnulla enarrantur ab *Heliod. lib. 4. his. Æthiop. tractato principi*, ex quibus ingeniosissimum Medicum Acastum Chariclia amorem comprehendendis narrat, quemadmodum etiam ex similibus signis lib. 3. Theognis amor detectus, sunt oculi cavi, ac fasci fine lachrymis, & conniventes, licet *Alibabb. Theor. lib. 9. cap. 7. infin.* tradat (quod notabile est) amorem inducere maciem in universo corpore, præterquam in oculis; at unde hoc? an quia plurimi spiritus ad oculos confluent, nimirum quia infispicere amore capti amabilissimum, ut ex Arist. dixi? præter hoc sensus adiungit luxuosa, fasci cogitanti similis, ac mestitia plena, corporis extenuatio, vigilia, inappetentia, in flerum, aut riferum proclivitas pro adversa, vel propria amata mulieris voluntate, pulsus facile alterabilis, præfertum ad quacunque amatae apparitionem, vel auditionem, vel ejus nominis pronuntiationem; sermones vel nulli, vel circuus, ac membra in variis temperaturis gignit effectus.

Altro sferismo non trovo, che mi scampi

Dal manifesto accorgere delle genti,

Perche negli atti d'allegrezza spenti

Di fuor si legge, come in dentro accampi.

& *Torq. Tass. Cant. 1. sui magni Poem. ft. 49. de Tancredo lequens:*

E ben nel volto suo la gente accorta

Legger potira, quest' arde, e fuor di spese,

Cosi vien soffiroso, e così porta

Basse le ciglia, e di mestizia piena.

Hoc

QUESTIO X. De Dementia, &c. & morbis omnibus, qui rationem ledunt.

Hoc ipsum etiam Platina docuit in Dial. contra Amorem. Amor, inquit, est, misella, qui te cruciat, quod incessus tuus nunc tardior, nunc concitior, habitudo corporis præter consuetudinem ad maiorem tendens, pallidula facies, mobiles oculi, mens varia, crebra suspiria, cogitationes tua somnolentes, etiam te taceante, pericile ostendunt. Sed qui plura amoris signa scire desiderat, praticos Med. aeat, ac peculiariter *Avic. 1. 3. trist. 4. cap. 23. Gord. Valeſe. Savonar. locis citatis. Iason. Praten. de morb. cereb. cap. 19. Lang. Epist. Med. lib. 1. Epist. 24. Foreſt. lib. 10. Observ. 29. in Schol.*

48 Ex his itaque jam manifestum fit, quod, cum Amor amentia absolute fit, omnia in amantibus locum habere debent, quæ in amantibus locum habent; absolute enim Iureconsulti, ac jure amantem furioso æquiperant *Glos. in g. 1. Inst. de successi. subl. 49. Menob. de Arbitr. cap. 326. num. 1. Farin. in prax. crim. lib. 3. par. 2. tit. 2. quaff. 9. caus. 1. num. 78. tom. 1. Cabull. Resol. crim. Cent. 2. casu 223. num. 28. Ricc. in præl. rei quodam. for. Eccles. par. 1. resol. 424. num. 6. & idcirco quia Amorem judicant esse palpitacionem vehementissimam, ac ceteris perturbationibus vehementiorem, ut in Autb. quibus mod. nat. 50 eff. leg. 5. illud. collat. 6. Boer. decisi. 23. num. 7. 5. Man. de conject. tit. 19. lib. III. num. 14. Roffred. Ques. Sabbat. 17. num. 6. Alberic. in Diction. verb. Amantes. Farin. 51 ubi sup. num. 79. & dixi etiam sup. ex Phoc. Aman- tem in delictis non excusat a culpa. 34 Ebrætas lenit penam, non tollit, limita ut num. seq. 35 Ebræus non potest testificari. Amplia ut num. seq. 36 Ebræus non videtur ab homine sane mentis distinguendus. dic ut num. seq. 37 Ebræus repellit a testimonio dicendo. 42 Ex unius multa potatione frigidis morbi pulsantur. 43 Ebræus curator dari debet. 44 Ebrætas non prebet diversio causam. dic ut ibid. 46 Ebræus an refugare possit. dic ut num. seq. 48 Ebræus ab officio publico removetur. 49 Ebræus est irregularis. 50 De termino ebrietatis. 51 Ebrietas non solvit aequaliter in omnibus. 52 Ab ebrietate mens stupet. 53 Ebrietas quando prorsus solvatur. dic ut num. seq. 55 Ebrietatis magnitudo unde habeatur. 56 Praeter vinum multa ebrietatem faciunt. 57 Cerevisie ebrietas diversa ab ebrietate, quam inducit vinum. 58 In omni ebrietate eadem procedere debent, sive ex uno sit, sive ex alia quacunque re excitata.*

De Ebræis.

QUESTIO XI.

INTER dementias & frequentior est, & præ ceteris 1. deterabilis ea videtur, quæ ex ebrietate continentur; hæc enim malum sponte acceditum est, & idcirco a Carone, quem referit *Cel. Rhod. lib. 18. & a Seneca Epist. 8. 4.* Furor, seu infania voluntaria dicitur, & *Plat. in Timo.* animam cum corpore calefacere, ex quo ipsum aberrare, & a nobilissimo suo munere deficere necesse est. Adverte autem hic, me non loqui de ebrietate illa, de qua Platonici, & Theologi in illud: Inebriabor ab ubertate domus tua.

Quam multiplicis autem generis ea infania sit, 3 longum effet explicare, quippe cum, ut firmabat *Aristot. Probl. lib. 3. Probl. 1. & ex illo Dure. in Annatas. ad cap. 3. Holl. lib. 1. de morb. int. vinum variis in variis temperaturis effectus gignat, unde ex ebrietate interdum simile phrenesii delirium infurgit, aliquando melancholia; est etiam quando fatigatum exciter, oblivionem ac veternum, quin etiam maniam & furorem, de quibus omnibus vide *Valeſe.**

ij C 4 in

32 in Philon. lib. 1. cap. 8. hoc autem non modo pro varietate temperaturarum evenit, sed etiam pro humorum qualitate, qui in corpore videntur: vino namque universam sanguinis massam calefaciente ac perturbante, ex ea perturbatione plurimi vapores ad caput irrepunt, qui magis ad naturam humoris superfluentis, quam ad alterius accedunt, ex quibus definie familes effectus produci necesse est, quales produci contingunt, ubi ex ipsiusmet humoribus insania per cerebri idiopathiam excitaretur. Sed ex ipsam vini qualitate variatur etiam modus deliriandi, nam vina turbida, dulcia, potentia, vapores crassiores ac turbidiores in cerebrum dimitunt, quam alterius conditionis; sic & valde potentia non solum citius inebriant, sed magis similem furori dementiae excitant, ob vaporum nimiam caliditatem, quam minus potentia.

Verum invero cuiuscunque rationis ea perturbatio & agitatio humorum existat, notissimum est, ex ea lèdi principem animi partem, Intellectum nimirum, ac Intellectu inferientes facultates; & licet hec Insania in Ebrrietate contingens brevior sit, quia ex simplici vapore provenit, longe tamen major existit, quam ea, que ex simplici ac naturali humore melancolico excitatur: in hac enim leviter aliquando, & circa paucam quedam Ratio errare consipicit, at in Ebrrietate adeo perturbatur, & confunditur, ut recte Plato testatus sit, 1. de Leg. in fin. Ebrrium puer similem effici, in his verbis: Si quis ebrrietate exsuffratus fuerit, nonne ad eundem animas habentur devenire, quem habuit tunc, cum puer esset? quamobrem & paulo post subdit: Ebrrium puer, non ergo solum senex, magis ad vivum eam mentis perturbationem in Ebrrio expressus Theogn. carm. 480. sic inquiens:

Qui quis autem præterierit possum modum, non amplius illa

Sue ipsius lingue compos est, neque mentis,
Loquitor autem infinita, que sibi videntur turpia,
Veneri verò faciens nihil, quando Ebrrium fuerit,
Ante qui erat sapiens, tunc stultus est.

Sed ad hoc quid plura testimonia congerimus, docente hoc ipsum quotidiana experientia? At hæc locū habere in consummata Ebrrietate sciendum est, in qua quidem omnem rationis usum adim, vel ipsi Iureconsulti testantur. *Damohud. in Enchirid. ver. 6. crimin. cap. 87. num. 19.* in levi enim Ebrrietate, vel leviter, vel parum admodum mentem ladi confar, & idcirco non procedunt in leviter Ebrrio, que in maximo Ebrrio locum habent de mente Iureconsultorum. *Menoch. de Arbitr. lib. 2. cap. 326. num. 7. Caball. Resol. crimin. cent. 3. cap. 297. num. 16.*

9 Cum autem tunc consummata Ebrrietas fiat, cum fine mensura bibitur, notandum, quod non accipiendum est tam stricte modo, quem fine mensura bibere, quam acceptum est in cap. *Quando. dist. 44.* ubi fine mensura dictum bibere, qui ultra triannam vicem bibit in prandio, aut cena, vel qui vinum non temperat, ut in cap. à crupula. de rit. & honest.

11 Cleric. *Ripa in l. Generat. C. de revoc. don.* sed tunc fine mensura bibere aliquem dicendum est, cum ex vini copia in ebrrietate labitur. immo in casu nostro, neque tunc dici posse, quem fine mensura bibisse, cum iam ex copioiore potu alacrior se ipso, & magis confuso letabundus appareret, aut in animi naturales passiones proclivior, ut in iram, lætitiam, tristitiam, peccatum, audaciam, & humerum. In his ergo, inquam, immoderatis potius

compositionibus, quam ebrrietibus, vel nullum detrimentum, vel latissimodum patitur ratio; que tamen in consummata ebrrietate exilium patitur. *Bald. in cit. cap. A crupula. num. 1.* licet Aristot. prob. fœt. 3. prob. 2. querat, cur non qui vehementer, sed qui leviter se inebriant, delirent. qui si penitus vinolenti sunt, potius somnificuli sunt, aut saltet rationem obrutam a vino habent, & sopitos sensus nos tamen neque de levi, neque de vehementi ebrrietate diximus, non errare in illis mentem, sed solum ex excitatione quadam ex vino, quæ simili est leviter consuetudinem, quæ ut plurimum parum ac minus bunt, quam viri, id contingere, nam mulierculas baccharies facilmente inebriari, & notavi ipse, & quicumque voler, experiri facilissime poterit: at si ratio ab illis tradita valeret, multo magis locum haberet in feminis, in quibus multa humiditas excrementaria abundat: tametli Tiraq. inter Iureconsultos

21 de leg. *Connub. Glof. 1. par. quest. num. 210.* reprobat hanc nostram assertiōnem, neque enim ob id, quod magis continentis sint, minus inebriari mulieres contendit, sed ob rationes, de quibus ibi per eum ex Plutarcho, & aliis defunptis, quæ tamen nihil magis, quam superiori mili probantur.

22 Sed videndum jam quanam habere locum debant in ebrrio respectu oblationis mentis, que in eo contingit, quæ non, ac primo ex ea sententia, quam debinc Seneca auctoritate in Epist. num. 83. & Baldi confirmari in citato cap. à crupula. num. 1. de rit. & honest. Cler. distinguendum est: nam vel agimus de ebrrio, cum in actu ebrrietatis est, vel de eo, qui facile ac frequenter inebriatur, qui ebrrios & vinolentum dicitur. Ebrrium enim ab ebrrio distinguunt, & idcirco prudenter. *Iul. Alex. lib. 22. fols. 1. cap. 6.* ebrrietatem ab ebrriostate distinxit. In ebrrio cum ob ebrrietate extra mentem est, omnino procedere debent, quæ in vere demente procedere solent, & idcirco non potest illo modo contrahere, & si contrahat, contractus est ipso jure nullus.

23 *Ripa in l. Is. cui bonis. num. 21. ff. de verb. oblig.* neque quicquam agere potest, quod homini sane mentis tantum permisum sit. *id. Ripa in l. Generaliter. num. 76. C. de revoc. don.* specialiter autem non permittrit contrahere matrimonium, quia confessus

24 caret. *Covarr. Releat. in Decr. par. 2. cap. 2. num. 9.* neque testamentum condere. *Bald. ubi supra num. eodem.* quoniam vero ebrrietatis unicam habet accelerationem, neque enim intermitit, quounque terminetur.

25 Porro in prejudicialibus idem procedere in ebrrio actu, quod in demente, notum est, quia ebrrius occidens non sit irregularis. *Covarr. ubi sup. Farin. Fragm. 33 crimin. par. 2. lit. 1. num. 422.* quam opinionem veteriorum putat, quare contraria. In delictis quoque mitius punitur. *l. omne delictum. 5. per vinum. ff. de re militi. Barr. in cap. 5. flosfus de homic. Releat. par. 3. 5. sim. 1. 111. Farinac. præl. crimin. lib. 3. quest. 93.*

26 *num. 1. & 3. par. 2.* Differ in hoc uno a mente ebrrius, quia in delictis non excusat à culpa. *Ripa in l. Is. cui bonis. num. 24. ff. de verb. oblig.* Verum vero

27 Ebrrietas præbeat divortio causam, si quis interrogat, dicendum, hoc non habere locum in omni causa, sed in eo solum, in quo is, qui frequenter inebriatur, furoiosus in ebrrietate evaderet, & uxorem percuteret, ita ut periculum esset, ne illa de vita periclitaretur, ita fuisse decifum in Curia Archiepisc. Neapol. testatur *M. Am. Genuen. cap. 21. num. 12.*

28 Dubitari etiam potest an Ebrriosus regnare possit beneficiis; nam *Sarr. quest. 10. col. 1. regul. de Inform. regnat. adductus per Paris. de Regnat. benefic. lib. 3. quest. 8. num. 22.* negavit Ebrrium regnare

29 potest, quod tamen non admittit Paris, qui de Ebrriosu intelligit, cum Sarrus fortasse de Ebrrio intellexerit: ratio enim à Parisio adducta de Ebrrio, cest proculdubio in Ebrriosu videant ergo, quibus id curae esse debet, an licite Ebrriosus regnare permitatur.

30 An autem Ebrriosus ab offici publici administratore removeri debet, dubitatur immrito, cum & Clericum, & Doctorem Iureconsultum, & Medicum, & Militem ab eorum munis exercendis prohiberi,

31 *bell. Resolut. Crimin. Cent. 3. cap. 297. num. 8. & 9. & ego libenter assentir, cum, ut in principio huius*

32 questionis dixi, Ebrrietas malum sit sponte accertum, & voluntaria quedam Insania. & ideo pro diuenda hac Auctorum discordia, recte dixerunt alii

33 Iureconsulti, ebrrietatem lenire ac diminuere quidem prenam, non excusat tamen omnino delitum. *Damohud. in Enchirid. verum crimin. cap. 60. num. 23.* sed & haec opinio limitatione indiget, non enim habere locum debet, nisi in eo, qui sua culpa inebriatus est, non in ec., qui per errorem, vel alreius fraudem, ut tradunt Doctores, *Ripa in citata l. generaliter. num. 79. Menoch. de Arbitr. cap. 326. num. 8. lib. 2. Caball. ubi supra. num. eodem. & in Resolut. crimin. Cent. 3. ibidem num. 10.*

34 Non injuria quoque repellitur ebrrios, dum in actu ebrrietatis est, à testimonio dicendo. *Ripa ubi supra num. 76. & in Resp. nov. 201. num. 9. adde tu. non 39 posse illum testari de iustiam, cum extra ebrrietatem est, quæ ebrrios vidit, quia ebrrio nullus est sensus, & principes pars in illo omnino laesa reperitur.*

35 Ceterum Ebrriosus non videretur ab homine *la-43* na mentis distinguendus, & idcirco omnia suo arbitrio gerere posse permittendus, que ceteri san-
gements homines gerere permittuntur. *Ripa tamen, 41 ut dixi, Ebrriosum repellit à testimonio dicendo, & exstimo illum non de Ebrrio in actu intellexisse, sed de eo, qui facile inebriatur, & hoc non omnino praeter rationem, quippe cuī qui ebrrietati student, etiam memoriam amittant; ex vini enim mulae potatione 42 frigidū morbi plurimi pullulare solent, quamvis vi-
num natura calidum sit, doceant *Cal. lib. de symptom. cassi. quem adducit Forest. Observ. lib. 9. Observ. 27. in Schol. Levin. Lenn. de occult. natr. mirac. lib. 2. cap. 17.* inter hos autem morbos precipuum locum tenet, ac frequentior apparat fatuas, & memoria lapsus, ut experientia docet, & testatur *Plin. lib. 1. 4. his. nat. cap. 22.* in his verbis Postea die (ab ebrrietate) ex ore halitus fœtidus, ac fete rerum omnium obliuio, mortis memoria, & apud *Macrob. in somn. Scip. lib. 1. cap. 12.* Ebrrietatis comes dicitur obliuio. Cum ergo redam rerum memoriam Ebrriosus conservar non possit, jure repellendus à testimonio*

36 dicendo. Fortasse etiam & Ebrriosu curator dari debet, quia ex eadem causa mens friget, & ad propria negotia agenda minus sufficere potest. *Ripa in l. Is. cui bonis. num. 24. ff. de verb. oblig.* Verum vero

37 Ebrrietas præbeat divortio causam, si quis interrogat, dicendum, hoc non habere locum in omni causa, sed in eo solum, in quo is, qui frequenter inebriatur, furoiosus in ebrrietate evaderet, & uxorem percuteret, ita ut periculum esset, ne illa de vita periclitaretur, ita fuisse decifum in Curia Archiepisc.

38 Neapol. testatur *M. Am. Genuen. cap. 21. num. 12.* Dubitari etiam potest an Ebrriosus regnare possit beneficiis; nam *Sarr. quest. 10. col. 1. regul. de Inform. regnat. adductus per Paris. de Regnat. benefic. lib. 3. quest. 8. num. 22.* negavit Ebrrium regnare

39 potest, quod tamen non admittit Paris, qui de Ebrriosu intelligit, cum Sarrus fortasse de Ebrrio intellexerit: ratio enim à Parisio adducta de Ebrrio, cest proculdubio in Ebrriosu videant ergo, quibus id curae esse debet, an licite Ebrriosus regnare permitatur.

40 An autem Ebrriosus ab offici publici administratore removeri debet, dubitatur immrito, cum & Clericum, & Doctorem Iureconsultum, & Medicum, & Militem ab eorum munis exercendis prohiberi,

L I B E R I I . T I T U L V S I . Q u e s t i o N I X .

- 34 hiberti, si Ebriosi sint, tradat *Ripa* in d.l. General. n. 73.
 49 & seq. Quod vero Ebriosi etiam irregularis evadat, tradit *Nic. Plevius de Irregul. num. 2.* licet contra hanc opinionem faciant ea, qua supra adduxi num. 32.
 50 De termino denique Ebrietatis potest non levis esse dubitatio, scilicet quanto tempore dicatur quis in Ebrietate ita esset, ut in eo procedere debeant ea, que supra retulimus. & licet notissimum sit, & à Gal. adnotatum. 5. Ebrietatem non solvi aequaliter in omni homine, tamen etiam citius, quam tertio die solvatur in multis, ab ebrietate semper mens languor atque tam cito ad suum pristinum vigorem revocatur. Ego non minori spatio, quam triū dierum generaliter solvi ebrietatem dixim, preferim ad effectum, ut ad integrum mentis sanitatem rediisse Ebriosi dici possit; loquor autem non de levī, sed de consummata Ebrietate; sed fortasse recte Iudicis arbitrio dijudicandum reliqui posset, 54 quando in hoc aut illo homine presumi potuerit, solutam fuisse Ebrietatem, addito Medicorum iudicio; nam ut diximus multi sunt Ebrietatis gradus, cuius magnitudinem ex gravitate symptomatu commensurare par est, ut ex magnitude delirii, ex obtusitatem, ex sopore ac stertore, ex spirandi difficultate, ex restringit facultate oblatione, & similibus.

Refat tandem, ut unum quid, dignum, quod in medium affectatur, annuum: prēter viuum enim notum est, multa esse, quae ebrietatem inducent, quae res censet Schenck. *Observ. suar. lib. 1. tit. de ebrie. ubi pleraque etiam habes, quae ebrietas resistunt, & vini vel perpetuum, vel longum odium inducent. Sed inter alia populus quibusdam in usu cerevisia est, & quae Levin. Lenn. lib. 2. de occult. nat. mtr. cap. 19. tradit, quod non uno eodemque modo inebriat, ut viuum, quia hoc anteriores cerebri partes, cerevisia magis posteriores ludit. Sed hoc problema Aristoteles est, ex quo etiam affertur à Cael. Rhodig. lib. 1. anniq. lib. 1. cap. 3. hoc tamen nihil differente potest debet inter 58 unam & aliam ebrietatem respectu oblationis intellectus, cum in utraque pariter luditur, quemadmodum etiam dicendum est de aliis ebrietatis, a quocunque potu vel comestione contrahitis.*

S V M M A R I V M .

1. In somno mens depravatur.
2. Dormiens furiosi similes, & absenti aequiparatur.
3. Vis vivere dicit potest dormiens.
4. Dormiens mortuo similes.
5. Mortuus peccare non dicunt, sic neque dormiens.
6. An dormiens in somno loquens possit contrahere, &c.
7. Dormientes ut insani habendi.
8. Dormiens neque contrahere neque se obligare potest.
9. Dormient voluntate caret.
10. Noctambulū qui.
11. Noctambulū occidens, vel quocunque modo delinquens, an excusandus.
12. Dormiens occidens a pena excusat. distingue ut num. seq.
13. Que concurrence debent, ut delinquens in somno a pena excusat.
14. Precedente insigni animi passione dormiens faciliter delinquit circa premeditata.
15. Dormiens etiam ex antecedente passione delinquens mitius puniatur.
16. Quod absque voluntate sit, vel nullo modo, vel mitius punibile est.
17. Hominum malitia multa.
18. Consciente furgando ex lecto probanda in delictis a dormiente commis.

lorem

- 20 Impedimentum non affuisse delinquenti in somno probandum.
- 21 Dormiens, si delinquat, actionem de facili factibilis fuisse probet.
- 22 In somno delinquens, si ratu habeat in vigilia id, quod dormiens patavit, ordinarie pena subiicitur.

Dormientibus, & Noctambulis.

Q u a s t i o N I X .

IN somno quoque mentis occasum, seu potius errorum ac depravationem evenire, certò certius est, quia tamen naturalem causam habet, somnum nimis, in quo Animæ pene omnino quieticit, & ab omnibus suis principiis muniis exercendis, vel penitus vacat, vel maxima ex parte, naturalis quedam dementia ea esse dici potest, unde jure Legum 2 per ritum etiam dementes inter dementes communericant, eos enim furioso, & absenti aequiparant. *Covarr. in cap. si furiosus, de Homicid. Relat. par. 3. 5. annco. num. 6. Menoch. de arbitr. lib. 2. cap. 327. num. 5. Caball. in tract. de omni genere homicid. num. 182. ex notis quoque Arist. 5. de Gener. Anim. cap. 1. somnum ex sua natura talē esse dicēbat, ut animal interesse & non esse constituit, & vivendi ac non vivendi esse interdilectionem docuit, unde vix vivere dici potest, qui dormit, quod manifeste docuit *Plat. 7. de leg.* cum inquit: Nullus enim dormiens aliquis est pretii, nihil magis, quam is, qui vivus non est, quamobrem absolute mortuo similem faciunt lareconfulti. *Menoch. ubi supra.* & idcirco quedam modum mortuus peccare non dicitur, si neque dormiens. *Glo. in cap. Testamentum 6. di. & D. Thom. apud Menoch. ubi supra.* Similiter etiam dormiens in iuriam facere non dicunt, quemadmodum nec irrationale bruta. *Dec. in l. & vim. num. 28. ff. de Inst. & Inv.* Quia tamen nonnulli sunt, qui in somno mirabilis, & ab aliis hominum more omnino remoti penetrare solent, de his peculiariter videndum, de iis enim loquitur Hipp. in lib. de morbo facio in principio, dicens: Quosdam in somno lugentes & vociferantes vidi, quosdam exilientes & fugientes, ac diripiētes, quod excitarentur, quinetiam sunt qui dormientes etiam loquuntur, & de negotiis diuinis sedulo agunt, quinimum & interrogati interdum ad rem respondent, quod experientia firmitat, & nota docifissimus *Petr. Sal. de aff. paric. cap. 18.* dari causis posset, quod tales in somnis contractui consentirent, se obligarent, aut delicto propria confiterentur, ut eveniente interdum testatur *Lucet. lib. 5. de rer. nat. in sequent.**

Quippe ubi se multi per somnia sepe loquentes, Am morbo de irantes prostrare feruntur,

Et celata din in medium peccata dedisse. Et tunc dubitari jure posse, an contradicatur, & actus quilibet ab iis factus teneret, & confessio etiam ipsi prejudicaret: & ratio dubitandi est, quia constat in illis adhuc mentem vigilare, & rationatricem partem sui munia obire, quod ab effectu probatur, tamen, licet hoc utrumque veritatem habeat, dormientes ut veri infani habendi sunt. *Damoh. in Enchir. rer. crim. c. 84. n. 10.* unde neque contrahere, neque se obligare, neque consentire, neque quod- 8 us negotiorum gerere possunt, quinimo ex his etiam deduci potest, confessionem in somnis factam illis modo nocere posse, neque etiam ad indicium capessendum, ratio est, quod licet in somnis ob spiculum tenuitatem, ac puritatem, & excedentem ca-

Q u a s t i o N I X . De Dementia, &c. & morbis omnibus, qui rationem lədunt.

lorem homo ea facere ac dicere videatur, qua ex- 9 tra somnum faceret & diceret, & ratio videatur sui juris esse, tamen vere loquitur est, & dormientes voluntate caret, ita ut neque loquatur, neque faciat quod Mens & Voluntas facero ac dicere dictaret, sed prout Phantasia varia rerum imagines rationi offensas ex iis etiam ea, qua neque sunt, neque ullo modo fuisse, dormientem interdum effutre cogit.

Non modo vero sunt ex dormientibus, qui loquuntur, & ad rem respondent, sed qui est lecto interdum exurgant, domestica negotia gerant, fores aperiant, indumentis consuetis se lese muniant, arma quoque capellant, & obvios quoque, quos vel ini- 10 minicos imaginantur, vel cum quibus rixari se putant, offendant, & alia etiam patrare solent, que longum efficiat enarrare: quorum historias qui perlegeri cupiunt, aedant Schenck. in Obser. lib. 1. tit. de Noctambulis. & lareconsulti habent historias cujusdam Pisani apud Bart. in l. ut vim. ff. de Inst. & Inv. num. 5. & alios causum apud Damoh. ubi supra num. 5. 11 qua quanam ratione fieri possint, si lese quis desiderat, videat Andr. Laur. lib. 4. Anatom. quest. 12. cuius verba recitat *Martini Debris libro 1. Dif- quisit. Magic. quest. 3.* ubi & ipse plura habet, alia permulta videat licet apud Levin. Lenn. de Occult. Natur. mirac. lib. 2. cap. 5. & Tadd. Florentius in sag. Ioannitii cap. 10. referit, se fuisse noctambulum, & aliquando cedidisse ex loco alto dormientem.

10 Hos Medici, ex eo quod nocte ambulent, Noctambulos vocamus, de quibus peculiaris quaffit esse potest: nam proponitur communiter a Docto- 11 ribus dubium, an faciliter aliquis ex his hominem occidens, vel quodvis aliud delictum committens puniendus sit, vel potius excusandus, an item irregulariter evadat, si quid patraverit irregulariter inducens. Nonnulli Doctores, inter quos specialiter vide *Covarr. loco nuper allegato*, & *Barbos. de off. & potest. Episc. alleg. 28. num. 13. par. 2.* absolute dicunt, dormientem, si quem occiderit, a pena homicidii excusari, & ex eo delicto irregularitatem non incurare, quibus assentitur *Farnac. Fragm. crim. par. 2. littera I. num. 419.* Prudenter tamen tam supradicti Doctores, quam *Menoch. de Arbitr. lib. 2. cap. 327.* & *Carter. in præl. crim. §. circa num. 25.* & *ad dulci lib. per emm. & Caball. de omni gen. hom. num. 13. 182.* & seqq. distinguunt mihi videntur, cum etiam causam dari posse volunt, in quo quis dormiens aliquem occidens, vel aliud simile delictum committens, & puniendus sit, & irregulariter ex ea causa evadat, quod proculdubio tunc habebit locum, cum hæc omnia simul concurrent. Primo quod talis occidens affuetus fuerit, ac sciverit, se in somnis surge- 12 re, & arma capessere, & obvios petere, & vulnere. *Menoch. ubi supra num. 4.* Secundo, quod præcesserit vehemens animi passio, ex qua potuerit facilius hoc evenire, ut surget, & cetera, ut si rixatu fuisse, & ira vehementi commotus, præcipue contra occidens; vel si amore detenus aliquis formine vel puellæ fuerit, ac sciverit, se in somnis surgeare, & arma capessere, & obvios petere, & vulnere. *Menoch. ubi supra num. 4.* Tercio, quod aliquid agunt, non possint longo tempore progredi, quia minime possibile est, viam illorum in planam, ut sine ullis offendiculis existat; sic etiam neq; quicquam gerere dormientes possibile est, quod multū temporis spatiū requirat, aut multos actus, quia impossibile est, eos inter agendum aliquid non offendere, quod illos a somno possit excitare.

Et ob eandem etiam causam probare teneretur hic, si arma ceperit, se habuisse arma prompta, aut in muro vicina appensa, neque multo studio indiguisse ad illa capessenda, quia si multo labore, ac industria uti oportueret, facile erat inter laborandum, ut a somno excutere. neque omnia fortasse arma ob id ipsum in usum trahere potuisse credendum est, sed tantummodo simplicia, & que faciliter

35

eveniant præcedente insigni animi passione, ut ter- statur *Petrus Salinus ubi supra.*

Tertio, quod non obstante præcedente fixa, vel odio, seu desiderio, & amore puella, tamen hic libi non caverit, sed prudens ac sciens in eadem domo, aut in eodem cubiculo dormierit, ubi vel inimicus, vel puella commorabatur, neque ob haec coniquidat armis absconderit, seu alio quoque modo se custoderit, cum tamen posset, ne in tale delicto laberetur, ita Doctores omnes supra citati in locis preallegatis.

His ergo simul concurrentibus ob præcedentem voluntatem, & animi deliberationem, si dormiens quem occidat, aut quid aliud faciat de luce punibile, aut irregulariter inducens, & puniri poterit, & irregulariter fiet; licet mitius in tali casu agi debeat ob ratione defectum, que ut supra dixi, in somnis non est sui juris, ut patet; nam præsupponi debet, quod etiam stante summo desiderio occidendi inimicum, vel puella potiundit, tamen potuerit ille, ratione sui juris existente, desiderium illud coercere, & se a tanto delicto patrando abstinere; sed quia voluntas non erat libera, idcirco citra illam operatur dormiens. *Damoh. in Enchirid. serum criminum. c. 59. num. 5. Caball. in tract. de omni genere homicid. num. 183.* & non intelligit quid agat, ut ex nostris tradit *Nancel. in Analog. Mirr. ad Macr. lib. 3. c. 8.* quod vero abfique 17 sit, vel nullo modo punibile, vel mitius pu- 18 nibile est. Sed quia malitia hominum multa est, & ex hoc posset quis dormientem le fingerere, & inimicum occidere, vel aliud quid simile patrare, videtur dum est, quanam tenetetur probare is, qui diceret, se dormientem deliquisse, ut a culpa simili, & pena excusat. Primo ergo probare debet concludens 19 ter confutendum surgendi est lecto, & ambulandi per cubiculum, & similia his gerendi, quæ delinquentem gessisse constat; neque enim verisimile est, hoc in non affuetu tam de facili potuisse accidere; nam & ii ipsi, qui affueti sunt, non subito, sed paulatim affuetunt, neque potuisse inaffuetus tam ferendo arma capere, inimicum petere, & hujusmodi. Secundo probare debet, nullum se potuisse habere 20 impedimentum in accedendo ad lectum vel cubiculum occisi, vel puellæ constupratae: si enim constaret, aliquid impedimentum interesse potuisse, ut si portas aperire debuisset, que tam cum difficultate patet, aut si facile eveniret, illum pedem in obvia obstacula offendere, tunc non sufficiens ex mea sententia probaret, se dormientem deliquisse: nam *Gal. 2. de mot. muscul. cap. 4. class. 1.* cum narraret, se dormientem per radium ambulasse, faxum se offendisse dicebat, ex quo excitatus est, unde, inquit ille, id in causa est, quod tales, qui dormientes ambulant, vel surgentes aliquid agunt, non possint longo tempore progredi, quia minime possibile est, viam illorum in planam, ut sine offendiculis existat; sic etiam neq; quicquam gerere dormientes possibile est, quod multū temporis spatiū requirat, aut multos actus, quia impossibile est, eos inter agendum aliquid non offendere, quod illos a somno possit excitare.

Et ob eandem etiam causam probare teneretur hic, si arma ceperit, se habuisse arma prompta, aut in muro vicina appensa, neque multo studio indiguisse ad illa capessenda, quia si multo labore, ac industria uti oportueret, facile erat inter laborandum, ut a somno excutere. neque omnia fortasse arma ob id ipsum in usum trahere potuisse credendum est, sed tantummodo simplicia, & que faciliter